

Senyals en el cos de les ciutats

Allunyada del món, en conflicte amb tothom, tancada en ella mateixa, Albània va viure, sota el lideratge d'Enver Hoxha, una experiència gairebé caricaturesca del totalitarisme comunista. El doctrinarisme del règim la va separar de la resta de països comunistes de tipus soviètic, que les autoritats de Tirana consideraven revisionistes i liquidacionistes de les essències ideològiques. El museu de Tirana és el símbol d'un estat que va tancar el país perquè, en estar protegit de tota contaminació externa, s'hi poguessin crear les condicions per a l'aparició de l'home nou. A l'exterior, gairebé no se sabia res del que passava a Albània. Tirana (Tiran(i)a) va ser una ciutat al marge de tot, un misteri. I, tanmateix, allà hi havia gent que vivia i sobrevivia, sotmesa a un estat de pressió ideològica permanent. Una minoria gaudia dels privilegis de la nomenclatura, la majoria va tardar força a desmitificar l'aclaparador miratge del consens i una altra minoria resistia. Hi havia gent que pensava, gent que intentava crear i gent que creia que formava part d'una estranya –absurda– avantguarda de la humanitat, d'un horitzó ètic insuperable.

Tot poder –i el totalitari encara més– té tendència a la paranoia. Les autoritats de Tirana vivien obsessionades amb l'enemic: l'enemic immediat, el que es trobava en la pròpia nomenclatura, sotmesa a purgues cícliques habituals; l'enemic interior, el reaccionari, el que era incapaç d'entendre el destí suprem de la pàtria; i l'enemic exterior: tot el món. Com a record d'aquella paranoia queden els milers i milers de petits búnquers que configuren la plana de Tirana. Un dia van constituir el símbol de l'estat d'alerta permanent en què vivia el règim, de la pressió a què el món –aquest món que els tenia perfectament oblidats– sotmetia els albanesos. Avui dia, algú que no en conegui la història podria pensar que es tracta d'una instal·lació de l'artista romanès Christo. Un homenatge al deliri del poder, a l'absurd. El centre de Tirana, des de l'edifici del Comitè Central fins a l'univers bancari, passant per les piràmides que van arruïnar milers de persones, és un petit compendi del joc dels disbarats que ha constituït Albània en la segona meitat del segle xx. De tot això parla una exposició que vol explicar allò que podríem anomenar l'esperit cultural d'una ciutat. I utilitzo la paraula esperit en el sentit més obert, allunyat de tota concepció forta de tipus identitari o de tota fantasia sobre l'inconscient col·lectiu. Es tracta de l'estat de la cultura –les maneres de parlar, desitjar, treballar i manar– en un període i en un país, suma de les passions, els sabers, els desigs, les frustracions, les imposicions i les manipulacions que els seus ciutadans han viscut i sofert.

Amb *Tiran(i)a* volem inaugurar una sèrie de retrats de ciutats que per a nosaltres van mantenir-se ocultes o van ser desconegudes. Perquè fins i tot en el lloc més recòndit i tancat passen coses. I les ciutats duen gravats al cos els senyals, els símbols i les restes d'aquestes coses. És a partir d'aquests senyals que se'ns fa comprensible allò que podem anomenar l'esperit de les ciutats i, amb ells, la seva història i el seus habitants. Tirana representava un cas extrem, especialment atractiu per començar la sèrie. Al final, però, el factor humà acaba sent decisiu en qualsevol projecte. I la possibilitat de comptar amb l'escriptor Bashkim Shehu –que va conèixer totes les cares de Tiran(i)a: la nomenclatura, la presó i la resistència– per traçar el

Pròlegs de Josep Ramoneda als catàlegs del CCCB

relat ha fet que l'opció de Tirana s'imposés d'una manera incontestable. Tiran(i)a, la ciutat que va creure en l'home nou. I així comencem.